

ĐẠO VĂN CẠNH TRANH VÀ ĐẠO VĂN QUAN QUYỀN

NHIỀU SINH VIÊN, NGHIÊN CỨU SINH VÀ GIÁO SƯ PHẠM TỘI ĐẠO VĂN THÌ BỊ PHẠT RẤT NẶNG, CÓ NGƯỜI TIỂU TÀN CẢ SỰ NGHIỆP. CÂU HỎI ĐẶT RA LÀ CÓ GÌ KHÁC BIỆT GIỮA TRƯỜNG HỢP VỚI KẾT CỤC BUỒN, VÀ NHỮNG TRƯỜNG HỢP NGHIÊM TRỌNG KHÁC MÀ THỦ PHẠM KHÔNG HỀ CHỊU HÌNH PHẠT NÀO THẬM CHÍ CÒN ĐƯỢC THĂNG CHỨC, TRỌNG DỤNG. ĐỂ TÌM CÂU TRẢ LỜI CHO CÂU HỎI NÀY, CHÚNG TA CẦN PHẢI HIỂU THÊM VỀ BẢN CHẤT CỦA ĐẠO VĂN VÀ PHÂN BIỆT HAI DẠNG ĐẠO VĂN.

ĐẠO VĂN VÀ HIỆN TƯỢNG “TÁC GIẢ MA”

Đạo văn được định nghĩa là sử dụng ý tưởng hay câu văn của người khác một cách không thích hợp (tức không ghi rõ nguồn gốc), đặc biệt là việc trình bày những ý tưởng và từ ngữ của người khác trước các diễn đàn khoa học và công cộng như là ý tưởng và từ ngữ của chính mình. Ở đây, “Ý tưởng và từ ngữ của người khác” có nghĩa là: sử dụng công trình hay tác phẩm của người khác, lấy ý tưởng của người khác, sao chép nguyên bản từ ngữ của người khác mà không ghi nguồn, sử dụng cấu trúc và cách lí giải của người khác mà không ghi nhận họ, và lấy những thông tin chuyên ngành mà không để rõ nguồn gốc.

“Tác giả ma” là một thuật ngữ mới xuất hiện trong nghiên cứu y khoa (nhưng nay đã phổ biến trong các lĩnh vực học thuật khác) dùng để chỉ những người

chuyên nghề viết mướn cho các công ty dược. Các tác giả ma phần lớn là những người viết văn chuyên nghiệp, nhưng cũng có thể là những nhà khoa học với trình độ tiến sĩ không còn hành nghề chuyên môn. Sở dĩ gọi là “tác giả ma” vì họ không đứng tên tác giả của các tác phẩm do chính họ tạo ra; thay vào đó, đứng tên tác giả là những nhà khoa bảng với chức danh giáo sư từ các đại học danh tiếng.

Ở Việt Nam, hiện tượng tác giả ma còn hiện hữu trong giới học sinh, sinh viên, nghiên cứu sinh và giáo sư. Học sinh nhờ người khác làm bài tập; sinh viên hay nghiên cứu sinh mướn người khác viết luận án; hay các giáo sư nhờ (hay lợi dụng) nghiên cứu sinh của mình viết giáo trình và sách, tất cả đều là hiện tượng tác giả ma, tác phẩm ma.

Đối chiếu với định nghĩa đạo văn mà tôi trình bày trên, thì tác giả ma cũng

là một hình thức đạo văn. Nói cách khác, những người đứng tên tác giả bài viết hay công trình nghiên cứu (do người khác viết) cũng phạm “tội” đạo văn.

ĐẠO VĂN CẠNH TRANH VÀ ĐẠO VĂN QUAN QUYỀN

Đạo văn là một vi phạm rất nặng trong học thuật và khoa bảng. Người phạm tội thường chịu hình phạt nặng nề. Một tiến sĩ phạm tội đạo văn có thể bị tước học vị, và trong thực tế đã có nhiều trường hợp như thế trên thế giới. Ngay cả giáo sư phạm tội đạo văn cũng chịu hình phạt nặng nề, như bị tước chức danh giáo sư, thậm chí bị đuổi việc. Những hình phạt nặng nề dành cho người đạo văn là một biện pháp nhằm giữ gìn sự trong sạch của khoa bảng, và cũng là một cách phát biểu rằng trong học thuật không có nơi nào dành cho người đạo văn.

Năm 2002, Giáo sư David Robinson,

Hiệu trưởng trường Đại học Monash (một trong những đại học hàng đầu của Úc) bị tố cáo đạo văn. Một số đoạn văn trong những sách ông xuất bản vào thập niên 1970 và 1980 mà ông trích dẫn từ các công trình trước nhưng không ghi nguồn. Để giữ danh dự cho trường và danh dự cho giới khoa bảng Úc, ông quyết định từ chức.

Tháng 3/2010 vừa qua, Giáo sư Li Lian-sheng thuộc Đại học Giao thông (Thượng Hải) bị tố cáo đạo văn để có được công trình nghiên cứu, và được thăng chức giáo sư. Khi sự việc được phơi bày ra ánh sáng, đại học quyết định cho ông nghỉ việc và rút lại chức danh giáo sư.

Năm 2008, bà Julie Bishop là cựu Bộ trưởng Bộ Giáo dục của Úc đóng góp một chương trong cuốn sách *Liberals and Power*. Khi sách in ra, độc giả phát hiện một số đoạn trong chương sách được lấy (mà không ghi nguồn) từ một bài diễn văn của Roger Kerr, một thương gia người Tân Tây Lan. Khi sự việc bị báo chí phanh phui, thì tùy viên và cũng là người viết diễn văn cho bà là Murray Hansen đứng ra nhận lãnh trách nhiệm. Ông Hansen thú nhận là đã đạo văn. Bà Bishop vẫn làm Bộ trưởng Giáo dục, thậm chí sau này còn thăng chức phó lãnh tụ đảng đối lập. Câu hỏi đặt ra là tại sao ông Hansen viết mà bà Bishop lại đứng tên tác giả. Trong trường hợp này, ông Hansen là một “tác giả ma”, và bà Bishop phạm tội đạo văn.

Các chuyên gia về đạo văn (như Giáo sư Brian Martin hay Gavin Moodie) phân biệt 2 loại đạo văn, mà họ gọi là “competitive plagiarism” (tạm dịch là đạo văn cạnh tranh), và “bureaucratic plagiarism” hay “institutionalized plagiarism” (đạo văn quan quyền).

Với đạo văn cạnh tranh, đương sự đạo văn có mục tiêu lấy ý tưởng người khác nhằm vào mục tiêu thăng tiến trong sự nghiệp. Những trường hợp sinh viên đạo văn để có một luận án tốt

nghiệp là một ví dụ. Cũng có trường hợp những người đạo văn cạnh tranh cần một công trình học thuật, hoặc một công trình nghiên cứu để làm cơ sở cho việc thăng chức. Tuy nhiên, nói chung những thủ phạm đạo văn cạnh tranh thường là những người không có quyền cao chức trọng, hay nói theo ngôn ngữ dân dã là “thấp cổ bé họng”.

Với đạo văn quan quyền, như tên gọi, là loại đạo văn tồn tại trong hệ thống công quyền, mà đương sự là người

văn quan quyền này khá phổ biến ở Việt Nam.

Một vài câu hỏi không mấy thoải mái cần phải đặt ra là: Tại sao không gọi những người có quyền cao chức trọng như Tổng thống Eisenhower, Kennedy, Johnson, hay bà Bishop là những người đạo văn? Tại sao xã hội quyết tâm phạt những học sinh, sinh viên và giáo sư (hay giới học thuật nói chung) đạo văn, mà xã hội lại chấp nhận việc những người có quyền thế đạo văn? Tại sao giới học thuật đạo

đứng tên tác giả cho những gì mình không sáng tạo ra. Những thủ phạm đạo văn quan quyền thường là người có quyền cao chức trọng, như trường hợp của bà Bộ trưởng Bishop.

Đạo văn quan quyền hay hiện tượng tác giả ma rất phổ biến trong chính trị và quan chức cao cấp. Đại đa số các chính trị gia, quan chức cao cấp, tổng giám đốc các đại công ty,... đều có những chuyên gia hay cố vấn chuyên viết diễn văn cho họ. Cũng như trường hợp bà Bishop vừa đề cập, các thủ tướng và bộ trưởng Úc đều có tùy viên viết diễn văn cho họ. Ở Việt Nam cũng chẳng là ngoại lệ. Rất nhiều những câu phát biểu trứ danh của cố tổng thống Mĩ như D. D. Eisenhower, J. F. Kennedy, L. J. Johnson,... không phải là ý tưởng của họ mà là của người viết diễn văn cho họ; họ chỉ... lấy công người khác. Hình thức đạo

văn thì bị phạt nặng nề, còn những quan đạo văn thì không hề bị phạt?

Có lẽ câu trả lời cho những câu hỏi trên nằm ở quyền lực. Những người đạo văn quan quyền thường ở vị trí có đặc quyền, và được sự yểm trợ của hệ thống chính trị, còn những người đạo văn cạnh tranh thường không có quyền thế và cũng không có cơ chế chính trị bảo trợ. Nhưng nếu xã hội dân chủ và bình đẳng, thì hình phạt dành cho người đạo văn cạnh tranh cũng phải áp dụng cả đối với những thủ phạm đạo văn quan quyền.

TS. NGUYỄN ĐÌNH NGUYỄN